

ANGOL

Az óriási presztízsű *Arden Shakespeare*-sorozatban megjelent Lewis THEOBALD, a másodvonalbeli drámaíró, ám kiváló filológus *Double Falsehood* (*Kettős hazugság*) című drámája. Hogy lehet ez? 1727-ben mutatták be a darabot, amely azért váltott ki meglehetősen érdeklődést, mert Theobald azt állította, hogy egy addig ismeretlen Shakespeare-mű alapján írta. Theobald Shakespeare-szakértőnek tekintette magát, új Shakespeare-összkiadást tervezett, s egész könyvben „leplezte le” Alexander Pope, a kor költőfejedelme által szerkesztett kiadás hibáit. Pope *Dunciad* (kétségbeesett fordításban: *Tökfilkász*) című szatírjában erre a tökfilkók királyának nevezte ki Theobaldot. Theobald soha nem állt elő azzal a kézirattal, amelyre állítólag művét alapozta, így évszázadokon át az az álláspont győzedelmeskedett, amely szerint a szerző shakespeare-i hangzású sorokat csempésztett saját, közepes darabjába. Mások szerint Theobaldnak tényleg birtokában volt egy régi kézirat: de nem Shakespeare korából, hanem az 1660-as évekből. Az *Arden*-kiadás szerkesztői azt az álláspontot tették a magukávé, amely szerint John Fletcher és Shakespeare közösen írt *Cardenio* című elveszett darabjának Sir William Davenant által a restaurációt és a színházak megnyitását követő időszakból származó átíratát írhatta át Theobald. Vagyis az biztosít helyet a talán legtekintélyesebb Shakespeare-kiadásban Theobald művének, hogy nyomokat őrizhet Shakespeare pályájának legvégső szakaszából, amikor (a *Vihar* után) önálló darabokat már nem írt, de sikeres fiatalabb kollégáinak még besegített. A Royal Shakespeare Company nemsokára bemutatja a darabot a felújított Swan Színházban, Stratford-upon-Avonban.

Érdekes értelmezés jelent meg a Times Literary Supplement 2010. novemberi számában a 18. századi angol irodalom egyik legnyugtalanítóbb szövegéről, a *Gulliver utazásainak* negyedik részéről. A szatíra értelmezésével kapcsolatban szinte az első pillanattól az volt az alapvető kérdés, hogy el kell-e fogadnunk a nyihahák nézeteit a jehukkal, e visszaszázító, majomszerű lényekkel, vagyis az emberekkel kapcsolatban. Sokak szerint SWIFT saját mizantrópiáját engedte szabadon ebben a fejezetben. F. R. Leavis, a 20. század közepének egyik legtekintélyesebb kritikusja például fenntartások nélkül jelentette ki, hogy „a nyihahák természetesen az Észet, az Igazságot és a Természetet testesítik meg, Swift pedig halálosan komolyan vette ezen eszméket.” Babits szerint amit itt olvasunk, „végső leszámolás az emberrel és minden emberivel.” P. N. Furbank szerint azonban félreértjük Swift mizantrópiáját. Pedig Swift elárulta, mit ért ezalatt, méghozzá egy a *Gulliverre* vonatkozó levelében. „Világ életemben gyűlöltem – írja – minden nemzetet, szakmát és közösséget; szeretetet csakis személyek iránt érzek. [...] Azt az állatot pedig, amelyet embernek neveznek, mindennél inkább gyűlölöm, még ha Johnt, Petert, Thomast és a többit szívből szeretem is.” A mizantrópia tehát gyűlölete mindennek, ami általános, helyet adva az egyes emberek szívből jövő szeretetének. A nyihahák ezzel szemben az absztrakt ész megtestesítői, és éppen az egyes személyek iránti érzelmi viszonyulás hiányzik az életükből. A racionális lovak hűvösen megvetik a jehukat, és a faj teljes kiirtásának leghatékonyabb módján gondolkodnak, ám ennek semmi köze sincsen Swift vad, de az egyes személyek felé nyitott, érzékeny mizantrópiájához.

Az elmúlt évek angol nyelvű irodalomtudományának egyik legérdekesebb fejleménye a szűken brit orientáción való túllépés kísérlete. 18. köteténél tart egy impresszív sorozat, amely jelentős brit szerzők európai fogadtatásának történetét dolgozza föl. Oscar WILDE, a legfrissebb, Stefano Evangelista szerkesztette kötet (*The Reception of Oscar Wilde in Europe*, Continuum, London, 2010) hőse ideális alany egy ilyesfajta vizsgálathoz, hiszen, mint korábban Byroné, az ő kultusza is sokkal inkább európai, mint angol jelenség volt. Maga Wilde, akinek az angolsága (minthogy ír volt) eleve problematikusnak tűnt, Franciaországot érezte szellemi hazájának, s amikor 1892-ben nem kapott engedélyt *Salome* című darabjának bemutatására Londonban (arra hivatkoztak, hogy tilos bibliai szereplőket színpadon megjeleníteni), azzal fenyegetőzött, hogy francia állampolgárságot vesz föl, és Franciaországba költözik. Wilde perét Európa-szerte hatalmas sajtófigyelem kísérte, s amíg Angliában a botrány s feltehetőleg a homofóbia hatására egy időre elfordultak a szerzőtől, addig Európában Wilde személye és a művei is egyszerre nagyon izgalmasakká váltak. Részben a dandyjelenség hatott (az első világháború előtti pesti divatfik az ő hatására választották el középen a hajukat), részben – mint az új kötetből, melynek magyar fejezetét Kurdi Mária írta, kiderül – az életmű legkülönbözőbb szegmensei. Olaszországban és Oroszországban a börtönben írt művek kerültek előtérbe (*a Readingi fegyház balladája* vagy a *De profundis*). Kelet-Európában sokáig a mesék voltak a legsikeresebbek, Franciaországban a *Dorian Gray* esztétizmusa, Németországban sokáig a *Salome* szimbolizmusa. És persze mindenféle népszerű volt és maradt is a *Bunbury*, amelyben a játékos, hazug beszélő név (Earnest) fordítása, úgy tűnik, sokfelé okozott nehézséget. Azt hiszem, Nádasdy Ádám megoldásával, a Szilárdal kapcsolatban nincs okunk panaszra.

(Gárdos Bálint)

„A Kikötői hírekben az a legjobb, hogy csöppet sem szentimentális”
(Cate Blanchett, a Kikötői hírek c. film szereplője)

„A Kikötői hírek arról szól, hogyan találunk közösségre az egyes emberek”
(Julianne Moore, a Kikötői hírek c. film női főszereplője)

FRANCIA

Kritikusai szerint Laurence PLAZENET (lásd KH 2009016) nagyon jól tette, hogy a középkori francia irodalom professzoraként regényírással is vállalkozott. Nagy lelkesedéssel fogadták legújabb (harmadik) könyvét is, amelyben egy elhetetlen párkapcsolat röntgenképét adja: a *Disproportion de l'homme* (Az ember aránytalansága, Gallimard) című regény (Pascal Gondolai után szabadon) egy olyan férfiről szól, aki a nagybetűs Szerelmek ideájának szellemében próbál élni, de akit a boldogság messze elkerül egész életében. Vallásos hittel eszményíti a szeretett nőt, de nem tud vele élni, a múltba és az emlékeibe menekül, a jellel nem tud mit kezdeni.

A januári könyvtermés egyik különleges című regénye Jean ROUAUD műve: *Comment gagner sa vie honnêtement, la vie poétique!* (Becsületesen kenyérkereset avagy a költő élete, Gallimard). Az író (1952) húsz éve írott első regénye (*Les Champs d'honneur* [Harcmező]) Goncourt-díjas lett, azóta számos műve jelent meg. Új regénye önletrajzi elemeken alapul, és egy nagyobb lélegzetű mű első darabjaként jelenik meg, amely az elég hangzatos *La vie poétique – une histoire de France* (Költői lét – Franciaország története) címet viseli. Az író a XX. század második felének francia társadalmát szándékozik bemutatni saját élete, pályája megjelenítésével, amelynek során természetesen igaz történelem, megélt anekdoták, biografikus és fikciós elemek olvadnak össze egy aprólékos és sokszínű korrajzzá. Az enyhén melankolikus hangvételű elbeszélésben meggyőző módon egészíti ki egymást a személyes, valamint a kollektív tudás és emlékezet.

Személyes és kollektív élménye együttese Alexandre JARDIN (1965) *Des gens très bien* (Jó emberek, Grasset) című műve is, amelynek műfaját nem könnyű meghatározni: regénynek túl dokumentarista, dokumentumgyűjteménynek túl regényes, egy kritikus a „romenquète” szójátékot találta a legmegfelelőbbnek rá, amely magyarul „regényomozás”-t jelenthet. Az író a családi történelem agyonhallgatott vagy túlságosan megszépített fejezetének feltárására vállalkozik, még ha súlyos és kegyetlen vallomás és szembenézés is lesz a kutatás vége. Jean Jardinról, az író nagyapjáról van szó: „le Nain Jaune” („a Sárga Törpe”) 1942. július közepén a II. világháború legnagyobb zsidó-letartóztatása idején a történelemért nagy mértékben felelőssé tehető francia kollaboránsként látta el feladatát Párizsban. Ez a két tragikus nap a *Vél d'Hiv* rövidítéssel kerül be a köztudatba (a *Vélodrome d'hiver*, azaz a téli kerékpárstadionban terelik össze a deportálandó zsidó lakosságot). Az író unoka főként arra keres választ ebben a történetben, hogy mi vette rá a természetnél fogva „jó embert”, hogy részt vegyen ebben a borzalomban, és hogy a későbbiekben is vállalja tettét.

François BÉGAUDEAU (lásd KH 2009013) számára is volt valami a saját múltjában, ami nem hagyta nyugodni: januárban megjelenő regényében az 1986. esztendő elfeledett vagy elfojtott történéseit, érzéseit veszi sorra, gyakran napi, sőt óránkénti részletességgel. A *La blessure, la vraie* (A seb, az igazi, Verticales) című könyvben tizenöt éves önmagát állítja középpontba, a kamaszt, aki a tengerparti nyaralás során a családi köteleket feledve igyekszik izgalmas kalandokba keveredni. Julie megjelenésével aztán minden felgyorsul, egyszermind összezavarodik, és a július 14-i utcabál éjjelén rémálommá válik, a történet pedig félig-meddig krimiként („semi-polar”) folytatódik. Az író mindvégig meszerűen kelt várakozást az olvasóban, de nem azért, hogy a feszültségeket a végén feloldja. A címbeli „igazi” jelzőt is – a szerző saját bevallása szerint – ironikusan, mintegy retorikai antifrázisként használja.

A franciák képregény iránti rajongása napjainkban sem csökken, sőt! Évről évre egyre szélesebb tábor vonz az angoulême-i BD-fesztivál, egyre több izgalmas internetes honlapon lehet hozzáférni a „kilencedik művészet” alkotásaihoz. Igen, „neuvième art”-ra nőtte ki magát a műfaj; érdekesség, hogy míg a filmművészetet egyezményesen hetedik művészetnek mondják a franciák, a BD-t pedig kilencediknek, addig a nyolcadik művészet-BD-t megoszlanak a vélemények: van, aki a színházat illeti vele, van, aki a fotográfiát, de legtöbbször mégiscsak a televíziót. A januári könyvdömping egyik legszebb olvasni-, de főleg néznievalója a *100 cases de Maîtres* (Száz mesteri képregény-kocka) című album (Ed. De la Martinière), szerzőik Gilles Ciment (az angoulêmei fesztivál főszervezője) és Thierry Groensteen. A BD nagy alkotóitól választottak ki egy-egy „planche-t”, hogy azok elemzésén keresztül mutassák be a műfaj technikai és stílusbeli sokszínűségét.

Az irodalom és a fotóművészet találkozását kedvelők számára izgalmas kiállítást kínál a párizsi Victor Hugo Múzeum, amelyben mintegy kétszáz íróportré látható. A felvételek 1850-től napjainkig mutatják be a francia és a világirodalom nagyjait: a látogató felfedezhet új vonásokat kedves írója portréján, bepillant a fotós és az írástudó különleges, cinkos-rivális kapcsolatába, megtudhat kulisszatitkokat a fotósok írókról lejegyzett, illetve az íróknak a fotográfiáról szóló sorainak köszönhetően.

(Klopfer Ágnes)

NÉMET

A Német Könyvdíj után alig egy-két hónappal a hasonló Svájci Könyvdíjat is Melinda NADJ ABONJI *Tauben fliegen auf azaz Galambok röppennek fel* című regénye nyerte el, amelyről a Műút előző számában már bővebben olvashattak (lásd KH 2010022). Ebből az alkalomból közölt interjút a Neue Zürcher Zeitung a magyar származású szerzővel. A felet-több sikeres regényt éppen tíz különböző nyelvre fordítják – köztük magyarra is – tavasszal pedig hangoskönyv-formátumban is napvilágot lát Nadj Abonji saját felolvasásában. Három napig tartott a 315 oldalas mű felvétele, amelyről így nyilatkozott a szerző: „A hangom a saját interpretációt adja a szöveghez, amelynek így érvényesül belső ritmusa. Irodalmi szövegeimnek a zenei része által csendül fel az írott szöveg.”

Egy már megjelent svájci hangoskönyv igazi csemege. A Roger Perret és Ingo Starz által szerkesztett *Wenn ich Schweiz sage...* vagyis *Ha azt mondom: Svájc...* című antológiába Svájccal kapcsolatos, illetve Svájchoz kötődő verseket válogattak. Az utóbbi hetven év verseiből szemlélő, több mint 200 verset tartalmazó lemezek valamilyen mű a szerzők saját felolvasásában hallható, az antológia így számos elfeledett és/vagy eddig ismeretlen archív felvétellel szolgál, de hallhatjuk rajta kortárs szerzők új felvételeit is. Elsődleges szempont volt a többnyelvűség megjelenítése, így már a koncepcióban is mind a négy hivatalos svájci nyelv, vagyis a német mellett az olasz, a francia és a retoromán is szerepelt, amit angol, spanyol, svájci nyelvjárás és jiddis egészít ki. A 154 perces dupla CD-hez 140 oldalas könyvecske tartozik, amelyben valamilyen nem német nyelvű szöveg fordítása fellelhető. Aki szeretne, az a Christoph Merian Kiadó honlapján (<http://www.merianverlag.ch/hoerbuecher/detail.cfm?ObjectID=4508F0C6-1422-0CEF-761A5D12E430200B#>) bele is hallgathat a kiadványba, amely a Schweizer Literaturperle 2010, vagyis a Svájci Irodalmi Gyöngyszem 2010 díjat is elnyerte.

És még egyszer Svájc, illetve még egyszer magyar származású, jelenleg Svájcban élő író. Zsuzsanna GAHSE kapta a Thurgauer Kulturpreis 2010, azaz a Thurgau Kultúradíjat 2010-ben. Az 1946-ban Budapesten született, majd az 1956-os események után családjával külföldre menekült szerző előbb Bécsben, majd Németországban élt, az utóbbi években pedig Müllheimban lakik. Több mint 20 könyv szerzője, saját bevallása szerint a vaskos regények megrögzött ellenzője. Írásművészetét a próza és a vers köztes terében helyezte el, ahol nagyobb a hangsúly a tempón és a ritmuson, a jellemábrázolás helyett pedig a precíz leírások által teremtett képesség dominál. Legújabb művei a *Donauwürfel* (Dunakocka) és a *Das Nichts in Venedig* (Semmi Velencében). Habár nagyon szoros a kötődése a német nyelvhez, folyamatosan németül gondolkodik, anyanyelvével sem veszítette el kapcsolatát, számos kortárs magyar író, köztük Esterházy Pétert, Nádas Pétert, Mészöly Miklóst és Rakovszky Zsuzsát fordított németre. A 20 000 svájci frankkal járó elismerés, úgy érzi, annak a jele is, hogy szívesen fogadják Thurgauban. Az art tv vele készült riportja az alábbi címen tekinthető meg: <http://www.art-tv.ch/6596-0-zsuzsanna-gahse--thurgauer-kulturpreis-.html>.

Végezetül még egy tipp: érdemes kutakodni a Bayrischer Rundfunk, azaz a bajor közrádió alábbi linkjén, amely a médiatárból letölthető hangjátékok listáját tartalmazza: <http://www.br-online.de/podcast/mp3-download/bayern2/mp3-download-podcast-hoerspiel-pool.shtml>. Jómagam az FAZ online oldalain olvastam legújabb nívós projektjükről, Franz KAFKA *Der Prozess* (A per) című regényének felolvasott változatáról. Ez persze önmagában nem nagy újdonság, hiszen jelenleg legalább négyféle teljes változat kapható illetve tölthető le kereskedelmi forgalomban, különböző előadók felolvasásában. A Klaus Buhler rendező által jegyzett BR-változat egyrészt abban nyújt újat ezekhez képest, hogy több színész olvassa fel, másrészt pedig nem a Max Brod által szerkesztett művet tárja elénk, hanem az 1997-es Roland Reuß és Peter Staengle által szerkesztett kritikai kiadást veszi alapul. Kafka ugyanis tizenhat, különböző mértékben töredékes és eltérő hosszúságú kéziratot hagyott hátra, amelyeket barátja Kafka kérését megszegve nem égetett el, hanem saját maga gondoskodott kiadásukról. Habár *A per* esetében jól látható, melyik a kezdő és melyik a záró fejezet, adott tehát egyfajta keret és bizonyos logikai sorrend, mivel a kézirat sem fejezet-, sem oldalszámozást nem tartalmaz, az egyes töredékek elvileg mégis szabadon variálhatók. Ezt a szabadságot hagyja meg a hallgatónak a BR új hangjátéka, amely január közepétől a Hörverlag kiadó gondozásában 17 darabos – az eredeti kéziratkötegeknek megfelelően plusz kommentár – CD-gyűjteményként is megvásárolható. A BR2-nek egyébként nem ez az első nagy dobása. Korábban Robert MUSIL *Der Mann ohne Eigenschaften* (A tulajdonságok nélküli ember) című művét adták le 20 részben, amely éppúgy ingyenesen letölthető a fenti címen, mint Kafka *In der Strafkolonie* (A fegyencgyarmaton) című írásának hangváltozata.

(Paksy Tünde)

OLASZ

Egyelőre papíralapú kiadásban jelent meg a Feltrinelli kiadónál Antonio TABUCCHI új kötete *Viaggi e altri viaggi (Utazások és további utazások)* címmel. „Egy bizonyos hely – írja Tabucchi – sosem egyszerűen az a bizonyos hely: az a hely egy kicsit mi magunk is vagyunk. Valamiképpen, anélkül, hogy tudtuk volna, magunkban hordoztuk, és egy napon, véletlenül, épp oda érkeztünk.” Tabucchi utazó író, de mint mondja, sosem azzal a céllal utazott, hogy utazása történetét később megírja. Az olyan volna, mintha valaki azért akarna szerelmes lenni, hogy aztán könyvet írjon a szerelemről. Olyan valóságos és képzeletbeli utazások gyűjteménye ez a könyv, amelyben ömlesztve megtaláljuk az író valamennyi irodalmi élményét is. Pessoa Lisszabonját, Congonhas do Campo Brazíliáját, Madridot és az Escorialt, a párizsi Jardin des Plantes-t, Krétát, Kappadókiát, Kairót, Bombayt, Kiotót, Washington-t. Egy sajátos térkép ez, melyen a belső élmény és az olvasmányok rajzolják az útvonalat, mégis megosztható, mégpedig az olvasóval közös olvasmányélmények révén. Így tágul ki a valóságos utazás tere az irodalom fantasztikus, képzeletbeli városaiban tett utazások felidézett helyszíneivel.

Aldo NOVE *Amore mio infinito (Végtelen szerelmem)* című regénye magyarul is olvasható, de sajnos ennek a nagyon tehetséges írónak a magyarországi bemutatása ezzel az egy kísérlettel meg is szakadt. Az indulásakor, a '90-es évek közepén a „kannibál nemzedékhez” sorolt író most újabb „ütős” művel jelentkezett: *La vita oscena (Az obszcén élet)* című autobiografikus ihletésű regényét a patinás Einaudi kiadó *Stile libero (Szabad stílus)* sorozatában adta ki. A regény címében szereplő jelző jelentése etimológiai értelemben értendő: ob-szcén, azaz ami a színen kívül, a színpalak mögött van, ami nem látszik, amit nem mutogatunk. Életünknek tehát erről az oldaláról van szó: *A fájdalomtól a drogon át az irodalomig. A pokol, amelyen keresztül mentem* – ez a kisregény alcíme. Aldo Nove egy interjúban ezt nyilatkozta: Mára a világ teljesen pornografizálódott. A politika, a kultúra, az emberi kapcsolatok. Roland Barthes szerint obszcén az, ami erotikusnak tünteti fel magát, de nem az. Szerintem – mondja Nove – ma az obszcénitást azt jelenti, hogy nem tudunk határt szabni a dolgoknak. Fantázia és képzelet, valóság és fikció, politika és pornográfia között eltűnt a határvonal. Megrázó erejű olvasmány.

(Lukácsi Margit)

Olaszországban is divattá vált, hogy vezető napilapok év végén körkérdést intézzenek híres emberekhez valamilyen témában. A *Corriere della Sera* 2011 első napjaiban azt a rövid kérdést tette fel híres íróknak, hogy miért írnak? Három választ idézek, olyan írókét, akiknek művei magyarul is olvashatók. Umberto Eco tömönnyel válasza: „Mert szeretek írni.” A bestsellerlisták örökös vezetője, Andrea CAMILLERI többmondatos válasza: „Azért írok, mert még mindig jobb, mint ládákat pakolni a vásárcsarnokban. Azért írok, mert máshoz nem értek. Azért írok, hogy az unokáimnak dedikálhassam könyveimet. Azért írok, mert így emlékezem mindazokra, akiket szerettem. Azért írok, mert szeretek történeteket mesélni magamnak. Azért írok, mert szeretek történeteket mesélni. Azért írok, mert aztán megihatam a sörömet. Azért írok, hogy visszaadjak valamit mindabból, amit olvastam.” Antonio TABUCCHI kérdésekre megfogalmazott válasza: „Azért írunk, mert félünk a haláltól? Mert félünk az élettől? Mert nosztalgiát érzünk a gyermekkor iránt? Mert hamar elszaladt az idő, vagy mert szeretnénk megállítani? Azért írunk, mert valamit meg akartunk csinálni az életben, és nem csináltuk meg, vagy mert nem kellett volna megcsinálnunk valamit, amit viszont megcsináltunk? Mert itt vagyunk éppen, miközben ott szeretnénk lenni, és ha ott volnánk, nem lenne jobb mégis, ha itt lennénk? Miképpen Baudelaire mondta: az élet egy kórház, ahol minden beteg másik ágyon szeretne feküdni. Az egyik úgy gondolja, hamarabb meggyógyulna, ha az ablak mellett fekhüdhetne, a másik viszont a kályha mellett érezné jobban magát.”

A másik körkérdés egy igen aktuális témát érintett: az e-book elterjedése vajon megváltoztatja-e magát a(z) (szép)irodalmat? Itt is érdekes hosszászlóások születtek. Idézek néhányat. Beppe SEVERGNINI például, akinek írásai rendszeresen letölthetők az internetről, iPadon, iPhoneon, e-könyvben olvashatók, azt mondja, „a lekvár a lényeg, nem a üveg, amiben tárolják. Ha a lekvár jó, szívesen megeszed, akár papírba csomagolják, akár az e-könyv képernyőjére kenik.” Egy jó hagyományos könyv és egy e-könyv között csupán a kiadói öltöztetés tesz különbséget: az egyik hétköznapi ingben-nyakkendőben van, a másik estélyi frakkban feszít. „Persze – teszi hozzá – mielőtt kiadtam volna e-könyvet, vagy tízszer elolvastam, amit írtam, mégpedig úgy, hogy az otthoni nyomtatómmal kinyomtattam...” Umberto Eco – akinek legújabb regénye egyszerre jelent meg hagyományos kiadásban és e-könyv formátumban – ismét lakonikusan fejezte ki véleményét: „Mi lesz az eredeti, szerzői dedikációval az e-könyv korszakában? Úgy kell nekik, majd küldünk hozzá elektronikus dedikációt! Egyébként pedig „a könyv olyasféle dolog, mint a kanál, a kalapács, a kerék, a olló. Egyszer már feltalálták őket, s azóta sincs náluk jobb.” (www.corriere.it/cultura)

OROSZ

Pavel BASZINSZKIJ nyerte 2010-ben a Big Book-díjat *Lev Tolsztoj: szökés az édenből (Лев Толстой: бегство из рая)* című Tolsztoj-monográfiájával. Korábbi számunkban már foglalkoztunk ezzel a könyvvel, amely Tolsztoj életének a szökéséről a nem sokkal későbbi haláláig tartó időszakát dolgozza fel, illetve a „családi drámával” is foglalkozik. A díj különösen időszerűnek tűnik, mivel Tolsztoj szinte pontosan száz évvel ezelőtt, 1910. november 20-án halt meg.

Ugyanitt a harmadik helyet Viktor PELEVIN nyerte el a t-vel, és az olvasók különdíját is ő kapta meg. A könyv fogadtatása kettős volt: abban ugyan egyetértettek a kritikusok, hogy a regény távol áll Pelevin eddigi műveitől, abban azonban nem, hogy ez azokhoz képest előre- vagy visszalépés-e. A főszereplő „T” egy nemes, aki híres az átlagemberek iránt tanúsított megértéséről. Jaszna Poljanában él, hosszú szakála van, és a nemeseket egyszerűbb életre biztatja. Emiatt akár Tolsztojjal is hasonlíthatnánk, de a regény főszereplője nem író, hanem a szegények védelmezője, és egyben egy különleges küzdősport specialista: képes megölni az ellenségét anélkül, hogy megérintené. Legfőbb ellenfele egy Ariel nevű démon, aki azt állítja, hogy ő maga kreálta T-t és a világot, amelyben él, így képes azt bármikor kedve szerint megváltoztatni. (Pelevin műveire jellemző módon megjelenik tehát a sorsszerűség és a szabad akarat ellentéte). De Ariel csak T belső világában létezik. A való életben T ellenfelei az Orosz Birodalom vezetői és egyházi főméltóságai, akik megpróbálják megakadályozni abban, hogy Optyina Pusztinyba jusson. Optyina Pusztiny egy jelentős ortodox kolostor, melynek több neves látogatója is volt az idők során – például Tolsztoj és Dosztojevskij. Útjának céljáról T azonban semmit nem tud, azt leszámítva, hogy mindenáron oda kell jutnia. Ostap Karmodi kritikus szerint Pelevin ezzel a könyvével megcáfolja azokat a vádakokat, amelyek szerint nem képes izgalmas cselekményt kitalálni.

A *Sznob (Чноб)* magazin novemberi számában válogatás jelent meg Nabokov feleségéhez írt leveleiből. A <http://www.snob.ru/magazine/entry/26611> oldalon online is elérhető egy levél kézírata, amelyet Nabokov pillangó-illusztrációval díszített.

December 2-án Moszkvában átadták a 2010-es Orosz Booker-díjat Jelena KOLJAGYINÁNAK *Virágkereszt (Цветочный крест)* című regényéért. Az író 1960-ban született Cserepovecban, családja kohászattal foglalkozott, apja vadászbeszéléseket írt. Koljagyina villamosmérnökként végzett Leningrádban, de újságírással foglalkozik. Dolgozott a *Komszomolszkaja Pravda*-nál és a *Cosmopolitán*-nál is, állandó rovata van az orosz *Metro* újságban. Tíz „női” regénye jelent már meg a díjnyertes regény megírásáig. A *Virágkereszt* kiadását egy kiadó sem vállalta, végül a Vologodszkaja Lityeratura folyóiratban jelent meg, könyvként idén januárban adja majd ki az ACT Kiadó. A *Virágkereszt* egy lányról szól, akit szentnek tartanak, és máglyára ítélnék boszorkányság miatt – írja a szerző a magával készített interjúban, mely a *Metro* újságban jelent meg. A regény valós, XVII. századi eseményeket alapul véve meséli el egy pap és egy szentnek, majd boszorkánynak tartott lány történetét. (Részletesebben az előző számban foglaltuk össze a könyv tartalmát.) Jelena Koljagyina az említett önterjében a regény különleges, archaizáló-erotikus nyelvezetére is kitér: „Hogy hogyan jött a pravoszláv-erotikus regény ötlete? Kezembe került egy régi kézikönyv, melyet a gyóntatópapoknak írtak segítségül ahhoz, hogy milyen kérdéseket tegyenek fel. Amikor elolvastam, hogy miről kérdezték gyóntatáskor az orosz népet a késő középkorban, megértettem, hogy szex mindig is volt a mi országunkban. De még mennyire! Ebből a kézikönyvből is volt a kérdésel kezdődik a regény. [...] Sajnos a mai orosz nyelvben nincsenek megfelelő szavak ahhoz, hogy valaki a szexről írjon, csak orvosi terminológiát találunk vagy trágárságot. Ezért megörültem, amikor felfedeztem, hogy a Péter előtti kor szókincsében épp ez a réteg igen gazdag, és lehetővé teszi a testi örömeiről való írást” – írja Koljagyina. (www.metronews.ru)

Decemberben jelent meg az Eksmo Kiadónál Ljudmila ULICKAJA legújabb regénye, a *Zöld sátor (Зелёный шатёр)*. A regény tulajdonképpen egy harminc elbeszélésből álló gyűjtemény, melyben a történeteket a hasonló témák és a hősök kapcsolják lazán egymáshoz. A regény leginkább a hatvanas évek orosz emberéről és a disszidensekről szól, a két legmeghatározóbb elbeszélés, a *Zöld sátor* és az *Imágó* kijelöli a regény konfliktusának pólusait: az általános bűnösség és az általános megbocsátás, valamint a személyes erkölcsi választás témáját, mely lehetővé teszi, hogy az ember ember maradjon embertelen történelmi korokban is. De az idő és a hely – az 50–80-as évek Szovjetuniója – inkább csak díszlet, melyben Ulickaja és hősei együtt keresik a választ a könyv legfontosabb metaforáját: „az állattanban ismert egy jelenség, a neoténia, melynek lényege, hogy egy állat, mely még nem érte el az egyedfejlődés végleges stádiumát (az imágót), kifejletlen, lárvaállapotban kezd el szaporodni. Ez azért történik, mert a környezetéből hiányzik valamilyen faktor, mely a fejlődés utolsó stádiumának eléréséhez elengedhetetlenül szükséges volna. Így az adott populációban megjelennek a kifejletlenül maradt példányok, és ezek utódai is. Ez a jelenség bizonyos szempontból hasonlít arra a jelenségre, ami manapság a világban zajlik, a társadalom infantilizációjára. Nem feltétlenül csak a mi társadalmunkban, bárhol a világban.”

(Kis Orsolya – Zoltán Dominika)

SPANYOL

„A gyermekkori dadogásom egyszer még a háború alatt, a bombázások idején múlt el. Amikor a családdal együtt, egy falhoz lapulva hallod a süvítést, a becsapódásokat, és attól rettegsz, hogy a következő téged talál el, minden elmúlik, még a dadogás is.” A nyolcvanöt éves Ana María MATUTE, a tavalyi év Cervantes-díjasa egyik legutóbbi interjújában így foglalta össze életének meghatározó momentumát. A gyermeki világlátás mint az emberi lét alapélménye azóta is műveinek állandóan visszatérő témája. A polgárháború utáni spanyol irodalomban „a háború gyermekeiként” számon tartott barcelonai szerző nőként a harmadik az eddigi díjazottak között, María Zambrano spanyol filozófus és Dulce María Loynaz kubai költő után. Matute a spanyol polgárháborút és az azt követő diktatúra első éveit gyermekként megélt írónemzedékhez tartozik Carmen Laforet, Camilo José Cela, Miguel Delibes vagy Juan Marsé mellett, és talán az egyik legeredetibb hangon megszólaló elbeszélő. Történeteit a tértől és időtől független társadalmi igazságtalanság, emberi hatalomvágy, gyűlölet, irigység, a másik oldalon pedig a sokkal kisebb mértékben megjelenő szeretet megnyilvánulásaiból állítja össze. A mindenkori háború keltette szorongás, erőszak, félelem, nyomor és halál határozza meg a szövegek alaptónusát, függetlenül attól, hogy a szövegekben a realista vagy a fantasztikus elemek dominálnak. De teszi mindezt olyan technikai bravúrral, hogy sokszor ezek a témák nem is jelennek meg explicit formában, például a *Los niños tontos* (*Buta gyerekek*, 1958) című minielbeszélés-kötetében. A gyermeki nézőpont, a felnőtté válás pillanata egészen egyedi líraisággal és gyöngédséggel töltik meg műveit. Matute regényeiben éppúgy alkotott mesterműveket, mint a gyermekeknek szánt tündérmeséiben vagy az imént említett egypercesekben. A *Los hijos muertos* (*Halott gyermekek*, 1958), vagy a *Los mercaderes* (*A kalmárok*, 1960–96) című regényeiben a háború rettenetei absztrahálódnak és szimbolikus szintre terelődnek, a halott vagy még meg sem született illúziók, az elvesztett ártatlanság képe teremődik meg bennük. Az ártatlanság elvesztésével ellentétben a felnőtté válás különös módon egyik pillanatról a másikra megy végbe visszavonhatatlanul, és az egyetlen erőt adó forrás csak a legborzasztóbb gyötrelmek közepette is élni akaró szeretet, szerelem lehet. Az író szívéhez saját bevallása szerint a középkori színpalak között játszódó *Olvidado Rey Gudú* (*Az elfelejtett Gudú király*, 1992) című regénye áll közel, ahol ugyanezek a mozgatóerők elevenednek meg egy fantáziavilágban. Legutóbbi regénye, a *Paraíso inhabitado* (*Lakatlan paradicsom*, 2008), amelynek címe az elérhetetlen vágyak világára utal, amelyekért azonban feltétlenül küzdenünk kell annak érdekében, hogy gyermekkorunkat ne veszítsük el. Magyarul a *Paulina* című ifjúsági regény olvasható Csuday Csaba és Dezsényi Gyöngyvér fordításában (Móra, 1975) és két elbeszélése (*Boldogság, A bűnbánó*, mindkettőt Benczik Vilmos fordította) a *Narancs a tél gyümölcse* című antológiában (Nagyvilág, 2001).

A malagai, végzettségét tekintve közgazdász Antonio MONTES a tavalyi év Café Gijón-díjasa. Bár több regényt írt már, még egy sem jelent meg a díjkiosztóig. A zsűri az *El grito* (*A sikoly*) című művét jutalmazta, amelynek semmi köze a Munch-képhez, a cím egyben a regény első és utolsó két szava. A történet bezártságérzést kelt, amennyiben egy isten háta mögötti, eldugott kis faluban játszódik, ahol a halott öregasszony virrasztására összegyűlnek a házában rokonai, szomszédai és akik között néhány óra leforgása alatt újraélednek régen eltemetett érzéseik: gyűlölet, szeretet, irigység. A szöveg szarkasztikus humorral átszótt körkép és körkép a névtelen falu névtelen szereplőiről. Faulkner, Steinbeck, Saramago mellett a harmincéves szerző is Celát és Matutét említi legnagyobb hatású olvasmányélményei közül.

Az idei év első díjazottja pedig Alicia GIMÉNEZ BARTLETT, akit a legrégebbi spanyol irodalmi díjjal, a Nadállal tüntettek ki vízkeresztkor a *Donde nadie te encuentre* (*Ahol senki nem talál rád*) című regényéért. Alicia szintén Ana María Matute nagy csodálója. Ő is a polgárháború idejét idézi meg a brutális történettel, amelynek főhőse a legendás *maquis*, La Pastora, akit nőiségében kegyetlenül megaláztak, kigúnyoltak és aki férfiként állt ezért bosszút. Nem volt igazi hermafrodita, genetikai szempontból férfiként, a hegyekbe visszavonultan fizetett meg a Guardia Civil (a Franco-éra csendőrsége) embereinek a visszlélésekért. A legenda szerint 29 gyilkosságot követett el, de egyet sem tudtak rábizonyítani. Teresa Pla Messeguer (alias La Pastora) dél-katalóniai szülőfalujában, Maestrazgóban az író nem kapott információt a hermafrodita *maquis*ról, a falubeli mély hallgatásba burkolóztak. Ám amikor Giménez Bartlett rátalált a több mint ezeroldalas életrajzára, egy éven keresztül megállás nélkül írt. Nem tagadja a detektív-történetekhez való vonzódását, hiszen ezidáig Petra Delicado, a barcelonai rendőrnő alakjának megalkotójaként ismerhettük Aliciát, akinek történeteiből televíziós sorozat is készült.

(Menczel Gabriella)

